

FAKULTNÍ ZÁKLADNÍ ŠKOLA OLOMOUC,
HÁLKOVA 4

ZÁVĚREČNÁ PRÁCE

Komunikace – vzájemné porozumění

Olomouc, červen 2010

Barbora BITTNEROVÁ

Obsah

1	Vývoj komunikace.....	3
1.1	Signály a znamení	3
1.2	Mluvení	4
1.3	Písmo	4
1.4	Tisk.....	4
1.5	Masová komunikace	5
2	Verbální komunikace	5
2.1	Řeč	5
2.1.1	Poruchy řeči	5
3	Neverbální komunikace	7
3.1	MIMIKA	7
3.2	HAPTIKA	7
3.3	PROXEMIKA	8
3.3.1	Intimní zóna	8
3.3.2	Osobní zóna.....	8
3.3.3	Společenská zóna.....	8
3.3.4	Veřejná zóna.....	8
3.4	POSTUROLOGIE (poloha těla)	9
3.4.1	Příklady posturologie.....	9
3.5	KINEZIKA	10
3.6	CHRONEMIKA	10
3.7	PARALINGVISTIKA.....	11
3.8	GRAFOLOGIE	12
4.	ZÁVĚR	13

Abstrakt

Práce se zabývá vývojem komunikace, komunikací verbální a komunikací neverbální. Zaměřuje se na poruchy řeči a celkově neverbální komunikaci. Tato studie je rozhodně velmi naučná a ne u konce zkoumání. Pro psychology po celém světě je komunikace stále atraktivnějším tématem.

Abstract

This work deals with development of communication, verbal communication and nonverbal communication. It focuses on speech disorders and overall nonverbal communication. This study is definitely very educational and not at the end of research. For psychologists all over the world is communicatin more and more attractive topic.

Úvod

Mým tématem je komunikace. Vzájemné lidské porozumění jsem si vybrala z toho důvodu, protože mám ráda lidi a záleží mi na mezilidském porozumění, zajímá mě komunikace verbální i neverbální. Mezilidská komunikace mě vždy fascinovala, a proto jsem se rozhodla poodhalit její tajemství.

Cílem této práce bylo dozvědět se něco víc o daném tématu a zaujmout jím ostatní, aby se o téma také zajímali. Aby se snažili více porozumět jeden druhému a více jej pochopit. Toto téma jistě není poutavé jen pro mě, ale i pro spoustu dalších lidí, nejen dospělých.

Zabývám se zde nejen komunikací neverbální, ale také vývojem komunikace a komunikací verbální. Snažila jsem se popsat řečové poruchy a jejich druhy a důsledky. Dále zde zmiňuji věci, které jsou velmi důležitou součástí neverbální komunikace.

1 Vývoj komunikace

1.1 Signály a znamení

Jisté formy dorozumívání byly používány již v pravěku, kdy se primáti (předchůdci člověka) dorozumívali pouze signály, pomocí znamení a posunků. Tyto signály se postupem času zdokonalovaly a primáti tím pádem získávali výhodu oproti rivalům v možnosti synchronizace činnosti např. při lovu.

1.2 Mluvení

Schopnost mluvení se objevila u člověka přibližně před 40 – 35 tis. lety. Měli dostatečnou mozkovou kapacitu – značně zrychlila komunikaci a synchronizaci, umožnila provádět složitější logické operace, protože už byli schopni uvažovat v symbolech.

1.3 Písmo

Díky písmu lidé dokázali zaznamenat své myšlenky a vědomosti. Nemuseli v hlavě nosit celou kulturu, aby ji mohli předat další generaci. První písmo bylo použito cca 4 tis. let před Kristem v Egyptě a Mezopotámii. Nejdříve se psalo pomocí piktogramů – symboly pro celá slova, pak Sumerové vynalezli symboly pro zvuky – slabiky (fonetický záznam) a nakonec Řekové vymysleli abecedu k záznamu jednotlivých hlásek.

1.4 Tisk

První epocha, u níž se ví přesný letopočet. Tato epocha dokázala zrychlit dostupnost informací v knihách. Tisk přinesl obrovskou změnu v samotné organizaci společnosti, dal základ vzniku masových médií – noviny. První tisk byl zaznamenán 800 let po narození Ježíše Krista v Číně. Text nebyl seskládán z písmenek, ale byl vyřezaný v kuse jako negativ.

1.5 Masová komunikace

Masová komunikace je na rozdíl od komunikace mediální definována masovostí šíření a příjmu sdělení. Je to komunikace s celospolečenským nebo alespoň velmi širokým dosahem.

2 Verbální komunikace

2.1 Řeč

Řeč je artikulovaný zvukový projev sloužící ke komunikaci člověka. Každá řeč se skládá ze slov, která tvoří slovník určitého jazyka, a skládají se z hlásek. Slova jsou symboly s kulturně daným významem, který slovo nese v nejrůznějších situacích. Ani spojování slov není libovolné, vždy se řídí gramatikou daného jazyka.

Je nejdůležitějším, ale nikoli jediným způsobem dorozumívání. Své sdělení můžeme vyjádřit i např. květinou, oděvem, určitou úpravou vlasů apod.

Kvalitu slovního vyjadřování ovlivňuje:

- rychlost řeči, schopnost pohotově odpovídat na otázky,
- délka projevu,
- délka pomlky,
- hlasitost
- tón hlasu a jeho zabarvení,
- pauzy, chyby v řeči.

2.1.1 Poruchy řeči

Poruchy řeči lze rozdělit na poruchy vývoje hlasu (problémy plynoucí z poškození řečových center v mozku), poruchu tvorby hlasu (onemocnění hltanu), onemocnění úst apod. Vývojovými řečovými poruchami rozumíme řeč, která svým rozsahem a formou neodpovídá věku dítěte. Poruchami řeči se zabývá foniatrie a logopedie.

Poruchy hlasu či řeči mohou být vrozené, ale také získané, např. záněty, úrazy, neurologickými a jinými onemocněními apod. Tyto obtíže mohou být nárazového nebo i déle trvajícího charakteru.

1. Opožděný vývoj řeči – dítě začíná mluvit později, než odpovídá jeho věku

- Příčiny:
- hluchota
 - patologické prostředí
 - nadměrná péče o mluvní vývoj
 - poruchy zraku
 - poruchy citové sféry
 - poruchy CNS (centrální nervové soustavy)
 - násilné přecvičování vrozené levorukosti

2. Vady výslovnosti - neschopnost utvořit nebo správně vytvořit určité hlásky

A) Dysgramatismus - dítě nedovede užívat gramatických forem, řadí vedle sebe slova bez časování a skloňování

B) Akatafазie - neschopnost utvořit větu

C) Sigmatismus - porucha výslovnosti „S“

D) Rotacismus - porucha výslovnosti „R“

Příčiny - nesprávný vzor řeči

- patologické i funkční změny mluvicích orgánů

3. Poruchy zvuku řeči - jde o patologicky změněnou nosní rezonanci. Obvykle se pojí s poruchou nosního dýchání.

4. Poruchy tempa řeči - nápadně rychlá a zbrklá řeč (někdy až nesrozumitelná)

- nedbalá výslovnost
- při zpěvu obyčejně mizí

5. Neurózy řeči - A) Kóktavost

B) Neurotická ztráta řeči - (ONĚMĚNÍ - MUTISMUS)

Kóktavost – příčina: - úraz

- dispozice
- rodinné prostředí
- strach ve škole

Oněmění – příčina: - strach z mluvení
- reakce na poruchy řeči

6. Centrální poruchy řeči -A) Afázie

B) Dysartrie

A) Afázie - vzniká při poruše korové části - ztráta řeči

- má 3 podoby: 1.Motorická afázie - porušeno centrum řeči

2.Senzorická afázie - a) sluchová porucha

b)zraková porucha

3.Totální afázie - porucha integrace celé oblasti řeč

B) Dysartrie - porucha výslovnosti

- nevysloví nic

- porucha článkování řeči

Důležité je, aby se člověk dokázal se svou vadou vyrovnat, sám ji dokázal překonat a i přes svou vadu měl pocit společenské potřebnosti a sebejistoty. Jako postižený si na svou vadu musí zvyknout a přijímat ji zcela přirozeně.

3. Neverbální komunikace

Neverbální komunikace je souhrn mimoslovních sdělení, která jsou vědomě nebo nevědomě předávána člověkem k jiné osobě nebo lidem. Neverbální komunikace (dorozumívání beze slov) je historicky starším způsobem dorozumívání, dokonce i v současné době k ní dochází dříve a mnohem častěji než ke komunikaci slovem.

Naše vystupování neovlivňuje jen rychlost řeči, tón hlasu nebo artikulace, ale také pohyby rukou (gestikulace), vzhled a upravenost, postoj našeho těla anebo náš obličej a jeho mimika. Je až zvláštní jak velkou roli tyto věci v našem projevu hrají. Ale když se nad tím sami zamyslíte, řeč opravdu není jediným faktorem, na který se soustředíte, když jiní mluví.

Neverbální projevy se obvykle dělí do skupin:

1. Mimika
2. haptika
3. proxemika
4. posturologie (poloha těla)
5. kinezika
6. pohledy a oční kontakt
7. chronemika
8. paralingvistika
9. grafologie

3.1 Mimika

Mimika je vědomé vyjadřování výrazem tváře, způsobené stahy obličejových svalů. Je důležitou složkou neverbální komunikace, hereckého umění, pantomimy a živého vyjadřování. Mimika sděluje mnoho o emocích, je zdrojem informací o psychickém stavu mluvčího.

3.2 Haptika

Haptika je kontakt hmatem. Jedná se o způsob sdělení, které se tlumočí bezprostředním tělesným kontaktem s druhým člověkem (např. podání ruky, poplácání po ramenou či zádech či nabídnutí rámě). Také haptický kontakt bývá ovlivněn kulturou, ze které dané osoby pochází. Každý člověk má také svou vlastní hranici, jaké druhy doteku pro něj jsou v dané situaci přijatelné.

3.3 Proxemika

Proxemika je vyjádření vztahu mezi lidmi prostřednictvím vzdálenosti, kterou mezi sebou mají. Proxemika se dělí na 4 základní zóny:

3.4 Intimní zóna

Vzdálenost komunikujících je do 60 cm. Umožňuje bezprostřední osobní kontakt - styk matky a dítěte, milenců apod.

3.4.1 Osobní zóna

Vzdálenost komunikujících je od 60 cm do 1,2 m. Je to hranice, kterou dodržujeme při setkání s neznámým člověkem, umožňuje ještě dotyk rukou.

3.4.2 Společenská zóna

Vzdálenost komunikujících je od 1,2 m do 2 m. Komunikace např. v práci.

3.4.3 Veřejná zóna

Vzdálenost komunikujících je od 2 m dále. Tuto zónu udržujeme mezi cizími lidmi, např. herec na jevišti, politik, přednášející apod.

3.5 Posturologie (poloha těla)

Posturologie je vědní disciplína zabývající se postojí a uspořádáním těla. Za posturologii můžeme považovat i sdělování fyzickými postojí a jednotlivými částmi těla (naklonění hlavy na stranu).

Příklady posturologie

držení těla v prostoru - vzpřímené, shrbené, sebejisté, nedbalé, stísněné, malátné.

držení hlavy - skloněné, hrdé až arogantní, vzpřímené, ztuhlé.

typy postojů - uvolněné, nedbalé, jisté, připravené zaútočit, pevné, neklidné, pohroužený do sebe apod.

typy sezení - noha přes nohu, vzpřímené sezení, shrbené sezení.

chůze - rychlá, pomalá, klátivá.

- držení trupu
- držení rukou
- držení nohou
- poloha prstů - propletené, volně položené na nohou

3.6 Kinezika

Kinezika je sdělování informací pohybem těla. Pohyby těla by měly být koordinované (pohybová elegance, harmonie, soulad).

3.7 Chronemika

Chronemika je úsek neverbální komunikace zabývající se zacházením člověka s časem, tzn. jak s časem hospodaří, jak je dochvilný nebo kolik času věnuje jednotlivým osobám a problémům.

3.8 Paralingvistika

Zkoumá zvukovou stránku neverbální komunikace. V komunikaci také zahrnuje použitý tón, hlasitost nebo intonaci řeči.

3.9 Grafologie

Grafologie zkoumá písemný projev člověka, z kterého skládá jeho psychologickou tvář. V současnosti grafologie představuje vynikající diagnostickou metodu, která dokáže poskytnout hluboký vhled do osobnosti pisatele. Její hlavní výhodou je, že na rozdíl mnoha jiných, specializovaných diagnostických metod, jež většinou jen nesouvisle postihují dílčí složky psychiky, poskytuje širokou a komplexní charakteristiku osobnosti.

4. Závěr

Komunikace je tématem velmi obsáhlým, avšak nejvíc jsem se soustředila v této práci na komunikaci verbální a neverbální.

Cílem této práce bylo shrnutí těch nejzajímavějších a nejdůležitějších bodů a zaujmout posluchače i čtenáře. Vady a poruchy řeči, o kterých se dříve vědělo jen velmi málo, jakož o celé této vědní disciplíně komunikace, jsou pro nás velmi poučné. Především pro naše spolužáky a kamarády, u kterých se tyto vady mohou objevovat. A my ostatní, je na nás, abychom se snažili více zajímat o lidi kolem sebe, protože ne vždy za špatně napsanou písemnou prací, nebo slohovou prací z Českého jazyka, matematiky, atd. je ukryta neznalost. Ale třeba je to právě tato „nemoc“, která brání člověku v dané formě vyjadřování. Umí krásně něco jiného. A to je nutné vědět, chápat a rozumět tomu. Věřím, že můj cíl byl splněn. Já osobně jsem se u psaní své závěrečné práce

dozvěděla spoustu nových věcí a poznatků, které mě zase posunuly mílovými kroky dále. To znamená, že vypracování této práce mi přineslo mnohem více, než jsem očekávala.

Odhalila jsem jen minimum z tématu komunikace. Je tedy na nás, abychom se zabývali hlouběji a více se snažili pochopit jeden druhého. Doufám, že toto téma oslovilo i Vás, kteří jste mou práci vyslechli, nebo četli.

Literatura

<http://www.ovrv.wz.cz/foto/komunikace/vyvoj%20kmunikace.pdf> [2010 - 05 – 28]

K verbální a neverbální komunikaci – Výběr z prací českých a slovenských autorů

OSTRAVSKÁ UNIVERZITA OSTRAVA – Filozofická fakulta, Ostrava 2004 Repronis Ostrava

<http://cs.wikipedia.org/wiki/%C5%98e%C4%8D> [2010-06-04]

INTERNET-

Sovák, M.: Nárýs speciální pedagogiky, SPN, n.p., 1980

Pavlová - Zahálková a kol.: Prevence poruch řeči, 2.vyd., SNP, 1980

Sovák, M.: Uvedení do logopedie, SNP Praha, 1980

Kozierová, B.: Ošetrovatelstvo 1, Vydavateľstvo Osveta, Martin 1995

<http://cs.wikipedia.org/wiki/Mimika> [2010-06-12]

<http://cs.wikipedia.org/wiki/Haptika> [2010-06-12]

<http://www.sszdra-karvina.cz/aplikace/proxemi/prox2.htm> [2010-06-13]

<http://cs.wikipedia.org/wiki/Proxemika> [2010-06-13]

<http://cs.wikipedia.org/wiki/Posturologie> [2010-06-15]

<http://cs.wikipedia.org/wiki/Kinezika> [2010-06-15]

<http://slovník-cizích-slov.abz.cz/web.php/slovo/chronemika> [2010-06-15]

<http://cs.wikipedia.org/wiki/Paralingvistika> [2010-06-15]

<http://www.grafolog.estranky.cz/stranka/coje-grafologie> [2010-06-15]

Rodinná výchova - Zdravý životní styl 1, Eva Marádová, Praha 2003 Nakladatelství
FORTUNA